

RAAP-NOTITIE 2398

Plangebied Rijksweg en Boterdijk te Malden

Gemeente Heumen

**Archeologisch vooronderzoek: een bureau- en
inventariserend veldonderzoek**

Colofon

Opdrachtgever: N.A. Meuwsen Vastgoed B.V.

Titel: Plangebied Rijksweg en Boterdijk te Malden, gemeente Heumen; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek

Status: eindversie

Datum: september 2007

Auteur: *drs. F. van Oosterhout*

Projectcode: HEML

Bestandsnaam: N02398-HEML.doc

Projectleider: drs. F. van Oosterhout

Projectmedewerker: T. van Rooij

ARCHIS-vondstmeldingsnummers: 405438

ARCHIS-waarnemingsnummer: nog niet verleend

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer/CIS-code: 24313

Autorisatie: drs. E.M.P. Verhelst

ISSN: 0925-6369

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

telefoon: 0294-491 500

Leeuwendalseweg 5b

telefax: 0294-491 519

1382 LV Weesp

E-mail: raap@raap.nl

Postbus 5069

1380 GB Weesp

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2007

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

In opdracht van N.A. Meuwsen Vastgoed B.V. heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau in september 2007 een bureau- en inventariserend veldonderzoek uitgevoerd in verband met geplande bouw van een supermarkt en appartementencomplex in de gemeente Heumen. Het onderzoek diende te worden uitgevoerd omdat realisatie van de plannen zou kunnen leiden tot aantasting of vernietiging van mogelijk aanwezige archeologische resten. Doel van het bureauonderzoek was het verwerven van informatie over bekende en verwachte archeologische waarden teneinde een gespecificeerde verwachting op te stellen. Doel van het veldonderzoek was het toetsen van die archeologische verwachting en een eerste indruk geven van de kwaliteit (gaafheid en conservering), aard, datering, omvang en diepteligging van eventueel aangetroffen archeologische resten.

In overeenstemming met wat verwacht werd op basis van het bureauonderzoek (hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de periode Prehistorie t/m Late Middeleeuwen; zie § 2.2) is in het plangebied tijdens het bureau- en inventariserend veldonderzoek een archeologische vindplaats uit de periode Late IJzertijd t/m Vroege Middeleeuwen aangetroffen. Aangezien ter hoogte van de vondsten geen bodemverstoringen dieper dan de bouwvoor zijn waargenomen, lijkt de gaafheid goed te zijn. In het overige deel van het plangebied zijn geen aanwijzingen gevonden voor de aanwezigheid van archeologische resten in de ondergrond. De bodem is verstoord tot in de C-horizont.

In het kader van de archeologische monumentenzorg is het streven archeologische vindplaatsen zoveel mogelijk in de grond te behouden. In verband met de mogelijke aanwezigheid van (deels) intacte archeologische resten in de ondiepe ondergrond wordt aanbevolen de bodemingrepen in het zuidelijke deel van het plangebied te beperken tot de bovenste 40 cm vanaf het huidige maai-veld. Indien besloten wordt dat de vindplaats niet behouden kan worden, wordt aanbevolen de kwaliteit (gaafheid en conservering), aard, datering, omvang en diepteligging nader vast te stellen door middel van een proefsleuvenonderzoek. Dit om in een vroeg stadium over voldoende gegevens te kunnen beschikken op grond waarvan het bevoegd gezag een besluit kan nemen met betrekking tot het al dan niet (geheel) opgraven van de vindplaats.

In het overige deel van het plangebied zijn geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische vindplaatsen aangetroffen. Voor dit deel worden geen aanbevelingen gedaan voor vervolgonderzoek.

1 Inleiding

1.1 Kader en doelstelling

In opdracht van N.A. Meuwsen Vastgoed B.V. heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau in september 2007 een bureau- en inventariserend veldonderzoek uitgevoerd in verband met geplande bouw van een supermarkt en appartementencomplex in de gemeente Heumen. Het onderzoek diende te worden uitgevoerd omdat realisatie van de plannen zou kunnen leiden tot aantasting of vernietiging van mogelijk aanwezige archeologische resten. Doel van het bureauonderzoek was het verwerven van informatie over bekende en verwachte archeologische waarden teneinde een gespecificeerde verwachting op te stellen. Doel van het veldonderzoek was het toetsen van die archeologische verwachting en een eerste indruk geven van de kwaliteit (gaafheid en conservering), aard, datering, omvang en diepteligging van eventueel aangetroffen archeologische resten.

1.2 Plangebied

Het plangebied (circa 0,4 ha) ligt direct ten noorden van de Rijksweg, ten westen van Rijksweg 148 en ten zuiden van de Boterdijk (figuur 1). Het gebied staat afgebeeld op kaartblad 46A van de topografische kaart van Nederland (schaal 1:25.000). Het wordt begrensd door de volgende coördinaten: 187.184/421.209; 187.283/421.191; 187.236/421.264 en 187.194/421250. Ten tijde van het onderzoek lag het plangebied braak en was een deel van de terrein bebouwd.

1.3 Onderzoeksofzet en richtlijnen

Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek en een veldonderzoek. Het veldonderzoek is beperkt gebleven tot een karterend booronderzoek.

Het bureau- en inventariserend veldonderzoek is uitgevoerd volgens de normen die gelden in de archeologische beroepsgroep c.q. de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie versie 3.1 (KNA). RAAP Archeologisch Adviesbureau en de door RAAP toegepaste procedures zijn goedgekeurd door het College voor de Archeologische Kwaliteit (CvAK), die valt onder de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB; <http://www.sikb.nl>). In het kader van het Interimbeleid werkt RAAP onder de opgravingsvergunning van de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten. Zie tabel 1 voor de dateringen van de in deze notitie genoemde archeologische perioden. Enkele vaktermen worden achter in deze notitie beschreven (zie verklarende woordenlijst).

2 Bureauonderzoek

2.1 Methoden

In het kader van het bureauonderzoek zijn verschillende bronnen geraadpleegd (zie literatuurlijst). Om inzicht te krijgen in het voorkomen van archeologische vindplaatsen in of nabij het plangebied is het ARCHEologisch Informatie Systeem (ARCHIS) van de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM) geraadpleegd.

2.2 Resultaten

geomorfologie en bodem

Volgens de geomorfologische kaart bestaat de ondergrond in het plangebied uit een glooiing van sneeuwmeltwaterafzettingen al dan niet bedekt met dekzand (Stiboka/RGD, 1988: code 5H4). Bij een onderzoek naar de paleografische ontwikkeling van de Rijn-Maas delta is het plangebied gekarteerd als dekzandvlakte in de nabijheid van een pleistocene terrasvlakte (Berendsen & Stouthamer, 1991). Op de archeologische verwachtingskaart van de gemeente Heumen staat het gebied ook aangegeven als daluitspoelingswaaier met dekzandafzettingen en wordt bovendien melding gemaakt van een afdekkend oud bouwlanddek of cultuurdek (Willemse, 2006: code GdE). Dit stemt overeen met de bodemkaart, waarop het plangebied staat aangegeven als hoge bruine enkeerdgrond in grof zand (Stiboka, 1976: code bEz30).

Archeologie

In ARCHIS staat een aantal archeologische vindplaatsen geregistreerd uit de omgeving van het plangebied. Circa 130 m ten zuidoosten van het plangebied zijn verschillende fragmenten aardewerk aangetroffen die worden gedateerd in de Late Bronstijd (ARCHIS-waarnemingsnummer 7383). Circa 150 m ten noordwesten van het plangebied zijn sporen gevonden uit de Midden Bronstijd, waaronder crematieresten en een huisplattegrond (ARCHIS-waarnemingsnummer 26337). Nog verder naar het noorden (circa 250-400 m) zijn bij verschillende onderzoeken archeologische resten aangetroffen. Het gaat om een maalsteen (ARCHIS-waarnemingsnummer 36458), een huisplattegrond, de funderingen van een tufstenen kerkje en een graf uit de Late Middeleeuwen (ARCHIS-waarnemingsnummer 25188) en sporen van bewoning (paalsporen en aardewerk) uit de Vroege IJzertijd (ARCHIS-waarnemingsnummers 45485 en 47994). Er bevinden zich geen archeologische monumenten in de buurt van het plangebied.

Archeologische verwachting

Volgens de Archeologische verwachtingskaart van de gemeente Heumen geldt voor het plangebied een middelmatige archeologische verwachting. Het plangebied grenst aan de historisch kern (Willemse, 2006). Volgens de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW; ROB, 2005) geldt voor het plangebied een hoge kans op het aantreffen van archeologische waarden. Op grond hiervan en op grond van de mogelijke aanwezigheid van een cultuurdek, gold bij aanvang van het veldonderzoek voor het plangebied een hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de periode Prehistorie t/m Late Middeleeuwen.

Periode	Datering			
Nieuwe tijd	1500	-	heden	
Late Middeleeuwen	1050	-	1500	na Chr.
Vroege Middeleeuwen	450	-	1050	na Chr.
Romeinse tijd	12 voor	-	450	na Chr.
IJzertijd	800	-	12	voor Chr.
Bronstijd	2000	-	800	voor Chr.
Neolithicum (nieuwe steentijd)	5300	-	2000	voor Chr.
Mesolithicum (midden steentijd)	8800	-	4900	voor Chr.
Paleolithicum (oude steentijd)	300.000	-	8800	voor Chr.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

3 Veldonderzoek

3.1 Methoden

Tijdens het veldonderzoek zijn 7 boringen verricht. De gehanteerde boordichtheid (17 boringen per ha) wordt geschikt geacht voor het opsporen van de meeste in dit gebied te verwachten nederzettingsterreinen uit de periode Prehistorie t/m Late Middeleeuwen. Deze methode is niet geschikt om verkavelingspatronen, graven en andere zeer lokale archeologische resten in kaart te brengen (Tol e.a., 2004).

Er is geboord tot maximaal 120 cm -Mv met een Edelmanboor met een diameter van 15 cm en een puinboor met een diameter van 7 cm. De boringen zijn lithologisch conform NEN 5104 (Nederlands Normalisatie-instituut, 1989) beschreven en met meetlinten ingemeten (x- en y-waarden). Het opgeboorde materiaal is gezeefd met een zeef met een maaswijdte van 0,5 cm; het zeefresidu is met het blote oog geïnspecteerd op het voorkomen van archeologische indicatoren (zoals houtskool, vuursteen, aardewerk, metaal, bot, verbrande leem en fosfaatvlekken). Er zijn geen monsters genomen.

3.2 Resultaten

Geologie en bodem

In het noordelijke deel is de bodem verstoord tot de C-horizont. De bodem bestaat in het noordelijke deel uit zwak siltig, zwak tot sterk grindig zand met veel recent puin. In boring 4 kon door de puinlaag heen geboord worden en is waargenomen dat de bodem is verstoord tot de C-horizont, die hier begint op 70 cm -Mv. De C-horizont bestaat uit lichtgeelgrijs, zwak siltig en zwak grindig, zeer grof zand. De overige boringen stuiten op verschillende diepten op ondoordringbaar puin (zie figuur 1).

In het zuidelijke deel van het plangebied is de bodem intact en is een cultuurdek en een BC-horizont aangetroffen. De bodem bestaat uit een donkergrijsbruine bouwvoor bestaande uit zwak siltig, zwak tot sterk grindig, matig grof zand. Op 20 cm -Mv gaat de bouwvoor over in een dun cultuurdek bestaande uit zwak tot matig grindige, zandige afzettingen met houtskool en bouwpuin. Op 60-80 cm -Mv is een BC-horizont aanwezig die op 80 tot 100 cm -Mv overgaat in de lichtgeelgrijze C-horizont.

Archeologie

Tijdens het veldonderzoek zijn in 2 van de 7 boringen archeologische indicatoren aangetroffen (tabel 2 en figuur 1). De indicatoren zijn beperkt tot het deel van het plangebied waar de bodemopbouw intact is. Het betreft houtskool uit het opge-

brachte cultuurdek en de BC-horizont en 3 fragmenten aardewerk uit de BC-horizont in boring 2.

Boring	indicatoren	diepte in cm -Mv
2	houtschool	20-50
	houtschool, aardewerk (Romeinse tijd)	60-80
	houtschool, aardewerk (Late IJzertijd t/m Vroege Middeleeuwen)	80-100
3	houtschool	20-80

Tabel 2. Archeologische indicatoren per boring.

Vindplaats 1: Rijksweg en Boterdijk te Malden

- 1. ARCHIS-vondstmeldingsnummer:** 405438
- 2. Coördinaten:** 187.271/421.205; **Kaartblad:** 46A
- 3. Gemeente:** Heumen; **Toponiem:** Rijksweg Boterdijk
- 4. Maaiveld:** braakliggend en deels bebouwd
- 5. Geomorfologie:** daluitspoelingswaaier
- 6. Hoogte maaiveld t.o.v. NAP:** circa 11,40 m +NAP
- 7. Complextype:** nederzetting (waarschijnlijk)
- 8. Datering:** Late IJzertijd t/m Vroege Middeleeuwen
- 9. Vondsten:** uitsluitend vondsten uit boringen
- 10. Diepteligging archeologische laag/vondsten:** ca. 60-100 cm -Mv
- 11. Globale omvang vindplaats:** onbekend

In het noordelijke deel zijn in de verstoorde bodem geen archeologische archeologische indicatoren aangetroffen. Er is geen aanleiding om de aanwezigheid van archeologische resten in de ondergrond in dit deel van het plangebied te vermoeden.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

In overeenstemming met wat verwacht werd op basis van het bureauonderzoek (hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de periode Prehistorie t/m de Late Middeleeuwen; zie § 2.2) is in het plangebied tijdens het bureau- en inventariserend veldonderzoek een archeologische vindplaats uit de periode Late IJzertijd t/m Vroege Middeleeuwen aangetroffen. Aangezien ter hoogte van de vondsten geen bodemverstoringen dieper dan de bouwvoor zijn waargenomen, lijkt de gaafheid goed te zijn.

In het overige deel van het plangebied zijn geen aanwijzingen gevonden voor de aanwezigheid van archeologische resten in de ondergrond. De bodem is verstoord tot in de C-horizont.

4.2 Aanbevelingen

In het kader van de archeologische monumentenzorg is het streven archeologische vindplaatsen zo veel mogelijk in de grond te behouden. In verband met de mogelijke aanwezigheid van (deels) intacte archeologische resten in de ondiepe ondergrond wordt aanbevolen de bodemingrepen in het zuidelijke deel van het plangebied te beperken tot de bovenste 40 cm vanaf het huidige maaiveld. Indien besloten wordt dat de vindplaats niet behouden kan worden, wordt aanbevolen de kwaliteit (gaafheid en conservering), aard, datering, omvang en diepteligging nader vast te stellen door middel van een proefsleuvenonderzoek. Dit om in een vroeg stadium over voldoende gegevens te kunnen beschikken op grond waarvan het bevoegd gezag een besluit kan nemen met betrekking tot het al dan niet (geheel) opgraven van de vindplaats.

In het overige deel van het plangebied zijn geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische vindplaatsen aangetroffen. Voor dit deel worden geen aanbevelingen gedaan voor vervolgonderzoek.

Literatuur

- Nederlands Normalisatie-instituut**, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.
- ROB**, 2005. *Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) versie 2.1*. Ontleend aan <http://www.archis.nl>.
- Stiboka**, 1976. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Blad 46 West/Oost Vierlingsbeek*. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.
- Stiboka/RGD**, 1988. *Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000. Blad 46 Gennep*. Stichting voor Bodemkartering/Rijks Geologische Dienst, Wageningen/Haarlem.
- Tol, A., P. Verhagen, A. Borsboom & M. Verbruggen**, 2004. Prospectief boren; een studie naar de betrouwbaarheid en toepasbaarheid van booronderzoek in de prospectiearcheologie. *RAAP-rapport 1000*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.
- Willemse, N.W.**, 2006. Gemeente Heumen: een archeologische verwachtingskaart met AMZ-adviezen. *RAAP-rapport 1216*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Verklarende woordenlijst

- cultuurdek** 30 tot 50 cm dikke cultuurlaag, soms opgebracht (vergelijkbaar met een es, maar minder dik), soms ontstaan door diepploegen.
- dekzand** Fijnzandige afzettingen voornamelijk door windwerking ontstaan zijn
- enkeerdgronden** Dikke eerdgrond (= laag met donkere, min of meer rulle grond, met organische en anorganische bestanddelen) ontwikkeld op zandgrond onder invloed van de mens; worden ook wel essen genoemd.
- horizont** Een bodemlaag waarin zich bepaalde bodemkundige processen afspelen.
- Pleistoceen** Geologisch tijdperk dat ca. 2,3 miljoen jaar geleden begon. Gedurende deze periode waren er sterke klimaatwisselingen van gematigd warm tot zeer koud. Na de laatste IJstijd begint het Holoceen (ca. 8800 voor Chr.).

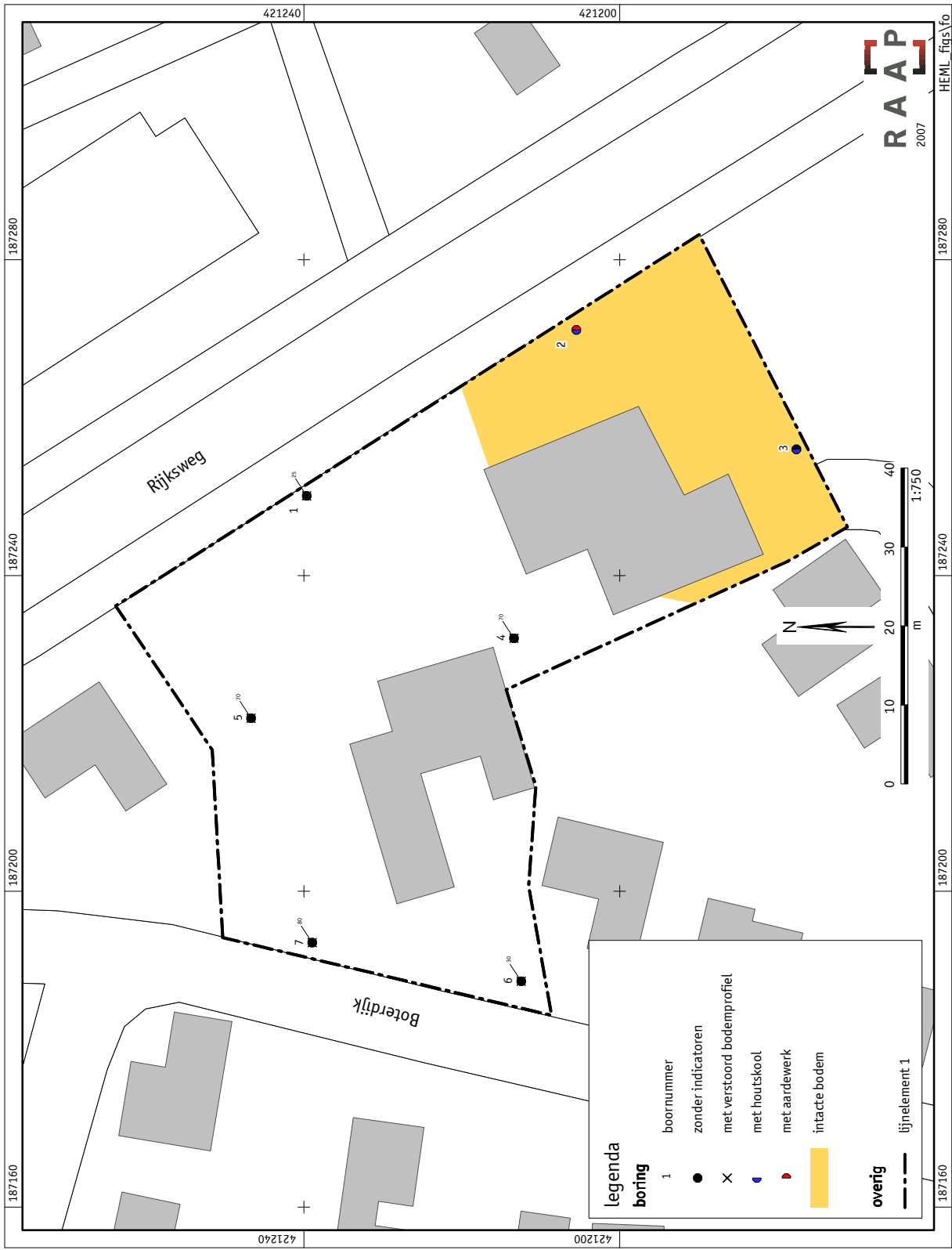
Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen

Figuur 1. Resultaten onderzoek.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Tabel 2. Archeologische indicatoren per boring.

Bijlage 1. Boorbeschrijvingen.

Figuur 1. Resultaten onderzoek.

Bijlage 1: Boorbeschrijvingen

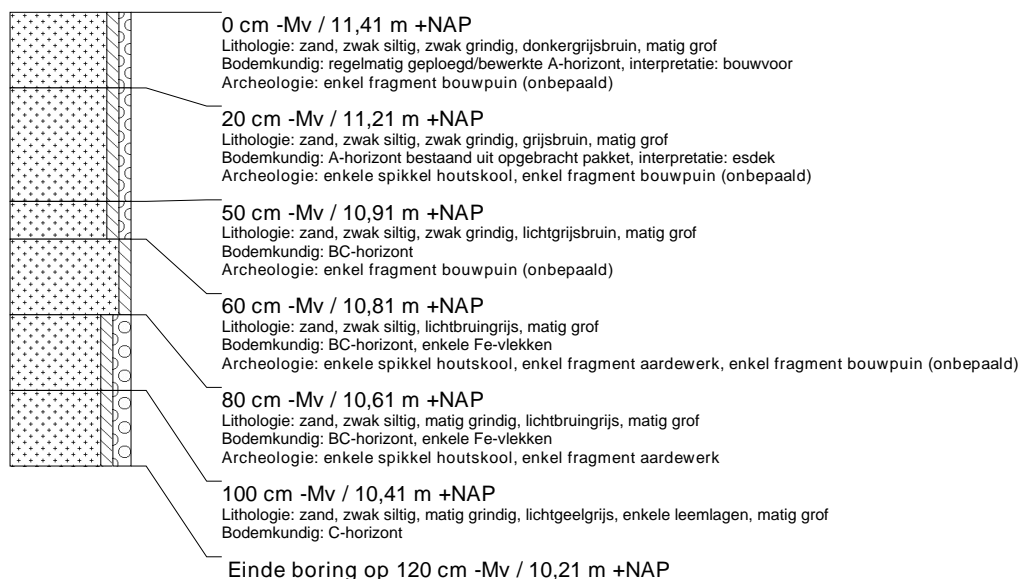
boring: HEML-1

beschrijver: FO/TR, datum: 7-9-2007, X: 187.250,10, Y: 421.239,64, precisie locatie: 1 dm, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 46A, hoogte: 10,89, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, provincie: Fryslân, gemeente: Heumen, plaatsnaam: Malden, opdrachtgever: N.A. Meuswen Vastgoed B.V., uitvoerder: RAAP Oost

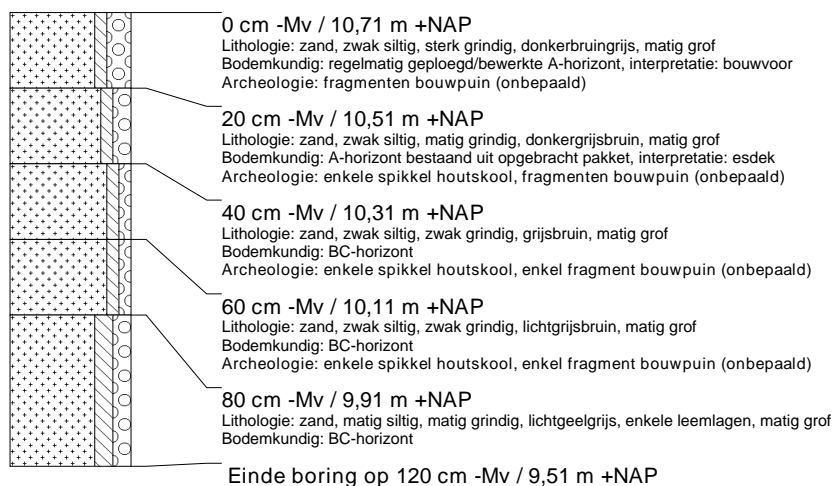
boring: HEML-2

beschrijver: FO/TR, datum: 7-9-2007, X: 187.271,09, Y: 421.205,48, precisie locatie: 1 dm, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 46A, hoogte: 11,41, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, provincie: Fryslân, gemeente: Heumen, plaatsnaam: Malden, opdrachtgever: N.A. Meuswen Vastgoed B.V., uitvoerder: RAAP Oost

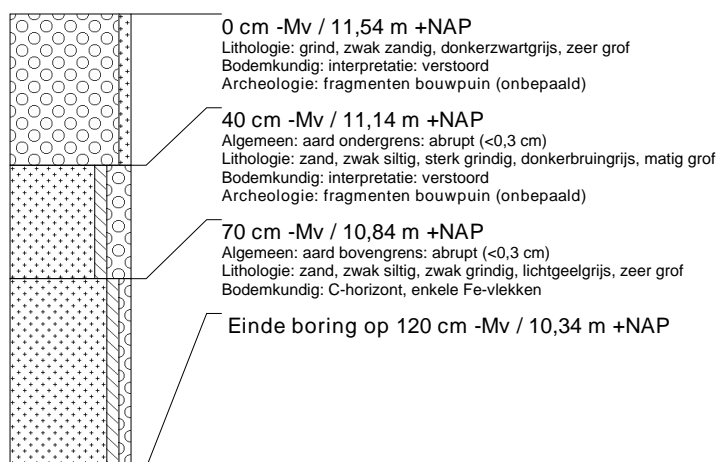
boring: HEML-3

beschrijver: FO/TR, datum: 7-9-2007, X: 187.256,00, Y: 421.177,59, precisie locatie: 1 dm, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 46A, hoogte: 10,71, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, provincie: Fryslân, gemeente: Heumen, plaatsnaam: Malden, opdrachtgever: N.A. Meuswen Vastgoed B.V., uitvoerder: RAAP Oost

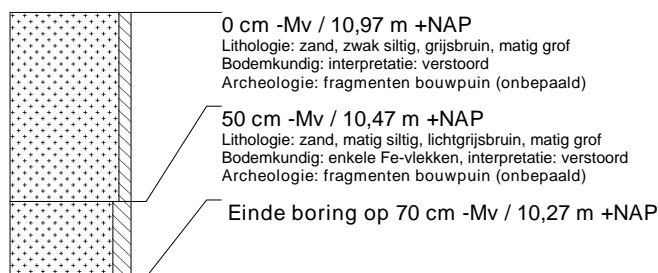
boring: HEML-4

beschrijver: FO/TR, datum: 7-9-2007, X: 187.232,05, Y: 421.213,40, precisie locatie: 1 dm, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 46A, hoogte: 11,54, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, provincie: Fryslân, gemeente: Heumen, plaatsnaam: Malden, opdrachtgever: N.A. Meuwsen Vastgoed B.V., uitvoerder: RAAP Oost

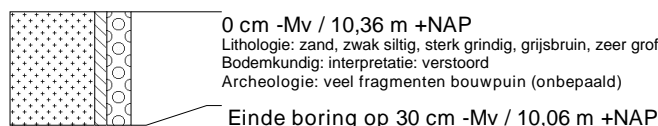
boring: HEML-5

beschrijver: FO/TR, datum: 7-9-2007, X: 187.221,91, Y: 421.246,69, precisie locatie: 1 dm, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 46A, hoogte: 10,97, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, provincie: Fryslân, gemeente: Heumen, plaatsnaam: Malden, opdrachtgever: N.A. Meuwsen Vastgoed B.V., uitvoerder: RAAP Oost

boring: HEML-6

beschrijver: FO/TR, datum: 7-9-2007, X: 187.188,60, Y: 421.212,46, precisie locatie: 1 dm, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 46A, hoogte: 10,36, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, provincie: Fryslân, gemeente: Heumen, plaatsnaam: Malden, opdrachtgever: N.A. Meuwsen Vastgoed B.V., uitvoerder: RAAP Oost

boring: HEML-7

beschrijver: FO/TR, datum: 7-9-2007, X: 187.193,49, Y: 421.238,93, precisie locatie: 1 dm, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 46A, hoogte: 12,07, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, provincie: Fryslân, gemeente: Heumen, plaatsnaam: Malden, opdrachtgever: N.A. Meuwsen Vastgoed B.V., uitvoerder: RAAP Oost

